EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 3.6.2025.
COM(2025) 267 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

par 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" *ex post* izvērtējumu un 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" *starpposma* izvērtējumu

{SWD(2025) 134 final}

1. Ievads

Šajā ziņojumā ir izklāstīti Eiropas Komisijas programmas "Tiesiskums" izvērtējuma konstatējumi[1]. Izvērtējumu veido divi komponenti. Pirmais komponents ir 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums"[2] *ex post* izvērtējums, kurā novērtēta tās ilgtermiņa ietekme un ietekme uz ilgtspēju, pamatojoties uz 2022. gadā pabeigtā *ex post* izvērtējuma pirmās daļas rezultātiem[3]. Otrais komponents ir 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums"[4] starpposma izvērtējums, kurā novērtēti tās sākotnējie sasniegumi. Saskaņā ar labāka regulējuma pamatnostādnēm[5] izvērtējumā abas programmas vērtē atbilstoši efektivitātes, lietderības, saskaņotības, ES pievienotās vērtības un būtiskuma kritērijiem.

Kopš 2014. gada programma "Tiesiskums" ir veicinājusi uz tiesiskumu balstītas Eiropas tiesiskuma telpas attīstību. No 2014. gada līdz 2020. gadam programma "Tiesiskums" palīdzēja turpināt attīstīt Eiropas Savienības tiesiskuma telpu, kuras pamatā ir savstarpēja atzīšana un uzticēšanās, i) veicinot tiesu iestāžu sadarbību civillietās un krimināllietās un ii) palīdzot apmācīt tiesnešus un citus praktizējošus juristus. Kopš 2021. gada programma "Tiesiskums" ir turpinājusi veicināt tādas Eiropas tiesiskuma telpas turpmāku attīstību, kuras pamatā ir tiesiskums, arī tiesu iestāžu neatkarība un objektivitāte, savstarpēja atzīšana un uzticēšanās, kā arī tiesu iestāžu sadarbība. Tās mērķis ir stiprināt demokrātiju, tiesiskumu un pamattiesību aizsardzību.

Izvērtējuma pamatā ir pierādījumi, kas savākti ārējo ekspertu veiktā atbalsta pētījuma laikā[6]. Izvērtējumā: i) izvērtē agrāku ietekmes novērtējumu[7], lai analizētu priekšlikumu Eiropas programmai par kultūru, tiesībām un vērtībām; un ii) atzīst gan 2014.–2020. gada programmas *starpposma* izvērtējumu[8], gan 2014.–2020. gada programmas *ex post* izvērtējuma[9] pirmo daļu. 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" *starpposma* izvērtējums balstās gan uz 2014.–2020. gada programmas *ex post* izvērtējuma pirmās daļas, gan tā otrās daļas konstatējumiem[10].

Ex post izvērtējums aptver 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" īstenošanu no 2014. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 31. decembrim un visas programmas darbības, kas tajā laikā notika visās iesaistītajās valstīs. *Starpposma* izvērtējums aptver 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" īstenošanu no 2021. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 31. decembrim un visas darbības, kas minētajā laikā notika visās iesaistītajās valstīs.

Lai sagatavotu šo izvērtējumu, notika apspriešanās ar plašu ieinteresēto personu loku, tostarp pārstāvjiem no: i) ES dalībvalstīm, kas ir attiecīgo programmu komiteju locekles; ii) programmas pieteikumu iesniedzējiem un labuma guvējiem; iii) aģentūrām; iv) pilsoniskās sabiedrības organizācijām un v) plašākas sabiedrības[11].

---

[1] Sk. šim ziņojumam pievienoto Komisijas dienestu darba dokumentu.

[2] Regula (ES) Nr. 1382/2013 (2013. gada 17. decembris) (OV L 354, 28.12.2013., 73.–83. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1382/oj.

[3] Ņemot vērā to, ka 2021. gadā joprojām turpinājās ievērojams skaits projektu, 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" *ex post* izvērtējuma pirmajā daļā (COM(2022) 121 final) tika sniegts pārskats par finansējuma sadalījumu un novērtēti sākotnējie sasniegumi. Šajā ziņojumā ir iekļauta *ex post* izvērtējuma otrā daļa un galvenā uzmanība pievērsta 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" ilgtermiņa ietekmei un ilgtspējai.

[4] Regula (ES) Nr. 2021/693 (2021. gada 28. aprīlī) (OV L 156, 5.5.2021., 21.–38. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/693/oj.

[5] Labāks regulējums. Pamatnostādnes un rīkkopa.

[6] Tika konstatētas dažas datu kvalitātes problēmas, jo īpaši attiecībā uz datu pieejamību un analīzi 2014.–2020. gada programmai "Tiesiskums", un tās tika pēc iespējas mazinātas, lai iegūtu pārliecinošus konstatējumus.

[7] SWD(2018) 290 final.

[8] COM(2018) 507 final.

[9] COM/2022/121 final.

[10] Lai gan datu vākšanas darbības 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" *ex post* izvērtējumam (otrā daļa) un 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" starpposma izvērtējumam tika veiktas paralēli, vispārējais izvērtējums tika izstrādāts un plānots tā, lai *ex post* izvērtējuma konstatējumus varētu izmantot starppopsma izvērtējuma analīzē.

[11] Atkarībā no identificētās ieinteresēto personu grupas apspriešanās veikšanai tika izmantotas īpašas metodes un rīki: uz anketas jautājumiem balstīta sabiedriskā apspriešana tiešsaistē, intervijas un mērķtiecīgas aptaujas. Šīs apspriešanās papildināja datus un informāciju, kas iegūta, izmantojot citas metodes, piemēram, dokumentu izpēti un gadījumu analīzi.

Šajā ziņojumā ir apkopoti izvērtējuma galvenie konstatējumi un iekļauts novērtējums par sinerģiju starp abām programmām (t. i., 2014.–2020. gada programmu un 2021.–2027. gada programmu). Tajā ir norādīts uz novērojumiem un jomām, kurās vajadzīgi uzlabojumi un kuras Komisija varētu apsvērt 2021.–2027. gada plānošanas periodam, kā arī nākamajam finansēšanas ciklam.

2. Galvenie novērtējuma konstatējumi

Galvenie izvērtējuma konstatējumi, kas izklāstīti turpmākajās iedaļās, ir strukturēti atbilstoši pieciem vērtēšanas kritērijiem, un katrai programmai ir apakšiedaļas[12].

2.1. Efektivitāte

2014.–2020. gada programma "Tiesiskums"

Ex post izvērtējums apstiprināja, ka programmas īstenošana deva gaidītos rezultātus attiecībā uz visiem tās konkrētajiem mērķiem.

To tiesnešu un tiesu iestāžu darbinieku skaits un procentuālā daļa, kuri piedalījās programmas finansētajos apmācības pasākumos, tika noteikti kā ar tiesu sistēmas personāla apmācību saistītā konkrētā mērķa rādītājs. 16 000 apmācāmo slieksnis tika sasniegts jau 2017. gadā, savukārt 13 % slieksnis[13] tika sasniegts 2020. gadā, iespējams, saistībā ar programmas "Tiesiskums" mērķgrupas paplašināšanu un juridiskā konteksta attīstību. Tāpēc 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" pastāvīgais finansējums šajā jomā bija efektīvs, jo tas palīdzēja praktizējošiem juristiem iesaistīties tālākizglītībā.

Kopumā programma līdz 2020. gadam palīdzēja sasniegt 800 000 praktizējošu juristu kopskaitu, kas pirms noteiktā termiņa saņēma apmācību par ES tiesībām[14]. Lai gan šo sasniegumu nevar pilnībā attiecināt uz programmu "Tiesiskums", apspriešanās ar ieinteresētajām personām apstiprināja, ka apmācība ir visbiežāk minētā darbība, kas saistīta ar finansētajiem projektiem. Gandrīz visi aptaujātie labuma guvēji (96 %) norādīja, ka apmācības rezultātā tika apgūtas jaunas prasmes un zināšanas.

2014.–2020. gada programmā tika sasniegts ievērojams skaits mērķrādītāju, lai gan ne visi šie mērķrādītāji bija saistīti ar tiesu iestāžu sadarbības veicināšanu. Lai gan sasniegumus šajā jomā nevar pilnībā attiecināt uz programmu "Tiesiskums", kvalitatīvie dati sniedza pārliecinošus pierādījumus, kas apstiprināja tās efektivitāti.

2014.–2020. gada programma arī sasniedza savu mērķrādītāju attiecībā uz to informācijas apmaiņas gadījumu kopskaitu, kas veiktas, izmantojot Eiropas Sodāmības reģistru informācijas sistēmu (*ECRIS*)[15], [16] [17]. Kvalitatīvie pierādījumi no *ex post* izvērtējuma liecināja, ka gan savstarpēja uzticēšanās starp tiesu iestāžu locekļiem dažādās ES valstīs, gan ES tiesību aktu konsekventa īstenošana ir būtiskas programmas efektivitātei. Ieinteresētās personas, ar kurām apspriedās saistībā ar izvērtējumu, norādīja, ka ieguldījumi tiesu iestāžu sadarbībā veicināja ES tiesību aktu efektīvu un visaptverošu īstenošanu. Ir izrādījies, ka projekti, kas veicina tiesas atbalstu praktizējošiem juristiem un probācijas praksi, ir īpaši piemēroti mācīšanās veicināšanai. Apspriešanās pasākumi parādīja, ka programma efektīvi izplatīja paraugpraksi, lai krimināltiesību sistēmās risinātu tādus būtiskus jautājumus kā ar dzimumu saistītā vardarbība un garīgā veselība. Tomēr viens mērķrādītājs netika sasniegts. Tas bija mērķis līdz

[12] Šajā ziņojumā 2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" minēta arī kā "iepriekšējā programma" un 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" – kā "pašreizējā programma".
[13] Attiecība starp atbalstīto dalībnieku skaitu un praktizējošo juristu kopskaitu.
[14] Jau 2016. gadā šis skaits bija 820 000 cilvēku.
[15] Padomes Lēmums 2009/316/TI..
[16] *ECRIS* ir decentralizēta IT sistēma, ko pārvalda dalībvalstu centrālās iestādes, lai apmainītos ar informāciju par noziedzniekiem.
[17] Galīgais mērķis, proti, 3 500 000 apmaiņas gadījumu 2020. gadā, tika pārsniegts par vairāk nekā 500 000 – kopā sasniedzot 4 136 249 apmaiņas gadījumi.

2020. gadam līdz 10 dienām samazināt vidējo laiku, kas nepieciešams, lai nodotu meklēto personu lūguma iesniedzējai valstij saskaņā ar Eiropas apcietināšanas orderi. Šis mērķrādītājs netika sasniegts par 11 dienām[18] (t. i., šī procedūra joprojām aizņem vidēji 21 dienu). Šī tendence, visticamāk, ir skaidrojama ar dalībvalstīs vērojamo tendenci nodošanas procedūras laikam palielināties, kā arī ar Covid-19 pandēmijas ietekmi.

2014.–2020. gada programma arī ievērojami pārsniedza savu mērķrādītāju attiecībā uz "trāpījumu" (t. i., individuālu tīmekļvietnes apmeklējumu) skaitu ES e-tiesiskuma portālā[19], kas bija programmā noteiktais tiesu iestāžu piekļūstamības kritērijs. Kā apstiprināts analīzē, ieinteresētās personas, ar kurām notika apspriešanās, e-tiesiskuma portālu uztvēra kā svarīgu instrumentu informācijas pieejamības nodrošināšanai. Turklāt atsauksmēs no apspriešanās pasākumiem tika uzsvērts, ka 2014.–2020. gada programma efektīvi uzlaboja informētību par to profesionāļu svarīgo lomu, kuri atbalsta noziegumos cietušos. Programmas īstenotie projekti palīdzēja uzsvērt šo profesionāļu kā uzticamu pavadoņu lomu noziegumos cietušajām personām tiesvedības laikā.

Tomēr attiecībā uz programmas konkrēto mērķi atbalstīt iniciatīvas attiecībā uz politiku narkotiku jomā saistībā ar tiesu iestāžu sadarbību un noziedzības novēršanas aspektiem programma nesasniedza savu mērķi novērtēt noteiktu skaitu jaunu psihoaktīvu vielu[20]. Saskaņā ar Eiropas Savienības Narkotiku aģentūras sniegto informāciju novērotās novērtēto vielu skaita samazināšanās iemesls nav skaidrs. Iespējamie samazinājuma iemesli ir pastiprināta kontrole un iejaukšanās pasākumi, lai samazinātu šo vielu pārdošanu un lietošanu.

Programmas plānojums nodrošināja nepieciešamo elastību, lai īstenotu projektus, kas aptvēra vairākas valstis. Projekti arī efektīvi izplatīja zināšanas un paraugpraksi visās iesaistītajās valstīs. Projektu dalībnieku starpvalstu tīkli, kas izveidoti ar programmas finansējuma palīdzību, turpināja darboties pēc projektu beigām. Programmas radītās ilgtermiņa partnerības palielināja savstarpējo mācīšanos un tādējādi uzlaboja gan finansēto organizāciju darbības spējas, gan rezultātu ilgtspēju. Finansējums tika sadalīts starp visām dalībvalstīm, un finansētajos projektos visbiežāk piedalījās organizācijas Itālijā, Beļģijā un Spānijā.

Ļoti svarīgi ir tas, ka 2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" arī efektīvi veicināja digitalizāciju. Lai gan digitalizācijas veicināšana nebija programmas mērķis, saskaroties ar Covid-19 pandēmiju, ar to saistītie ierobežojumi radīja nepieciešamību rast alternatīvus veidus, kā īstenot apmācību un sadarboties projektu konsorcijos. Tāpēc programma paātrināja digitalizāciju, finansējot dažāda veida darbības, tostarp darbības, kas saistītas ar informācijas tehnoloģijām (IT), kuras ir tās kompetencē. Tomēr pierādījumi no projektiem liecināja, ka digitālo rīku ieviešana ir bijusi nevienmērīga. Dažādi dalībnieku digitālās pratības līmeņi, kā arī digitālās infrastruktūras atšķirības dalībvalstīs radīja šķēršļus praktizējošiem juristiem.

Visbeidzot, apspriešanās ar ieinteresētajām personām laikā tika uzsvērts, ka 2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" būtu varējusi sniegt lielāku atbalstu sabiedrības locekļiem, palīdzot viņiem piekļūt pilsoniskās sabiedrības organizāciju (PSO) piedāvātajiem sociālā atbalsta pakalpojumiem. Vēl viena problēma bija tiesnešu kā projektu mērķgrupas ierobežotā iesaiste. To varētu izskaidrot galvenokārt ar to, ka tiesnešu rīcībā parasti ir visai ierobežots laiks, lai iesaistītos darbībās papildus saviem pienākumiem tiesā.

[18] Dati liecināja, ka vidējais laiks palielinājās no 16,7 dienām 2019. gadā līdz 21,26 dienām 2020. gadā.
[19] Rādītājā ir noteikts mērķrādītājs ik gadu panākt 20 % pieaugumu, sākot no sākotnējā skaita, kas bija 441 000 trāpījumu. 2020. gadā kopējais trāpījumu skaits bija 4 619 548.
[20] Sākot no 2015. gada, novērtēto jauno vielu skaits ir samazinājies. Laikposmā no 2016. gada līdz 2020. gadam novērtēto vielu skaits bija aptuveni 50. 2020. gadā programmā bija paredzēts novērtēt 95 jaunas vielas, bet tika novērtētas tikai 46 vielas.

2021.–2027. gada programma "Tiesiskums"

2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" starpposma izvērtējums parādīja, ka programma līdz šim ir bijusi efektīva savu mērķu sasniegšanā. Piemēram, tā ir pārsniegusi savus mērķus tiesu sistēmas personāla apmācības un sadarbības jomā, neraugoties uz ārējo faktoru, piemēram, Covid-19 pandēmijas un politiskās situācijas dažās dalībvalstīs, negatīvo ietekmi. Kopumā šajā starpposma izvērtējumā apkopotie konstatējumi liecina, ka programma darbojas labi, un lielākā daļa ieinteresēto personu ir paudušas pārliecību gan par tās panākumiem, gan par tās saskaņotību ar ES tiesiskuma programmas vispārējiem mērķiem.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo programmu un pamatojoties uz *ex post* izvērtējuma konstatējumiem, 2021.–2027. gada programmā "Tiesiskums" tika iekļauti šādi elementi: i) labāka programmu pārvaldība un administratīvās procedūras un ii) labāki uzraudzības mehānismi[21] un datu vākšanas instrumenti, lai sekotu līdzi finansēto projektu efektivitātei.

Apspriešanās ar ieinteresētajām personām laikā arī tika uzsvērts, ka 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" labuma guvēji uzskatīja, ka viņu projekti ir veicinājuši programmas mērķu sasniegšanu vairāk nekā iepriekšējie 2014.–2020. gada programmas projekti. Abās programmās joprojām bija nozīmīgas tās pašas jomas (t. i., ES tiesību aktu īstenošanas, apmācības un sabiedrības informētības uzlabošana). Tomēr 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" labuma guvēji ziņoja, ka viņu darbības ir devušas vēl lielāku ieguldījumu, lai uzlabotu piekļuvi PSO pakalpojumiem un padarītu pārrobežu sistēmas sadarbspējīgākas, nekā iepriekšējās programmas projekti un darbības. Tas liecina, ka progress tika panākts jomās, kuras iepriekš tika uzskatītas par sarežģītākām. Kopumā, izmantojot visaptverošo pieeju un mērķtiecīgas iniciatīvas, 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" ir veicinājusi ievērojamus uzlabojumus mērķgrupu zināšanās, prasmēs un rīcībā, kas liecina par spēcīgu ilgtermiņa ietekmes potenciālu. Kopā ar labuma guvējiem veiktās aptaujas liecināja, ka 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" dalībnieku vidū ir vairojusi izpratni par tiesiskuma un ES Pamattiesību hartas nozīmi un ka viņu zināšanu līmenis ievērojami atšķiras no plašas sabiedrības zināšanu līmeņa. Tas liecina, ka programmas darbībās iesaistītie dalībnieki vairo savas zināšanas un izpratni gan par ES tiesību aktiem, gan par tiesiskumu. Projektos apskatīto tiesiskuma aspektu nozīme ir turpinājusi palielināties, balstoties uz pamatu, kas likts iepriekšējā plānošanas periodā.

Ieinteresētās personas un labuma guvēji pauda pārliecību par programmas rezultātu ilgtspēju[22]. 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" ietekme jau ir redzama tās izveidotajos savienojumos un tīklos, kas liecina par lielu ilgtermiņa ietekmes iespējamību. Arī apmācības materiālu pieejamība vairākās valodās ir veicinājusi vēl lielāku ietekmi, nodrošinot, ka programmas sniegtie ieguvumi ir pieejami plašākai auditorijai un tiks ilgstoši izmantoti tieslietu nozarē. Lielākā daļa labuma guvēju uzskata, ka viņu projektiem ir potenciāls: i) ietekmēt turpmākus tiesību aktus (piemēram, cietušo tiesību jomā), ii) uzlabot tiesu praksi un iii) noteikt jaunus ES standartus tiesu iestāžu sadarbībai un pieejamībai. Tajā pašā laikā daži labuma guvēji arī pauda bažas par savu atkarību no ES finansējuma, lai turpinātu savas iniciatīvas. Šī atkarība var ierobežot šo labuma guvēju ieguldījumu jaunu jautājumu izpētē un to spēju reaģēt uz nesenajām izmaiņām[23], tādējādi ierobežojot programmas ilgtermiņa ietekmi.

No programmas finansētie komunikācijas pasākumi ir apliecinājuši savu ievērojamo spēju informēt un iesaistīt ieinteresētās personas, par ko liecina lielais to cilvēku skaits, kas uzrunāti

[21] Snieguma uzraudzības sistēma tika izstrādāta, lai ņemtu vērā 2018. gada ietekmes novērtējumā un iepriekšējās programmas *ex post* izvērtējuma pirmajā daļā uzsvērtos ierosinājumus.
[22] Liela daļa labuma guvēju (94 %) uzskata, ka viņu projektu ietekme būs ilgāka nekā to īstenošanas periods.
[23] Piemēram, jaunu tiesību aktu pieņemšana (piemēram, Mākslīgā intelekta akta pieņemšana).

ar dažādu iniciatīvu palīdzību[24]. E-tiesiskuma portāla tīmekļa lapās, kurās sniegta informācija par krimināllietām, laikposmā no 2021. līdz 2022. gadam apmeklējumu skaits ir palielinājies par 76 %, un 2022. gadā bija 2,25 miljoni trāpījumu, kas liecina par pieaugošu interesi par tiesu sistēmu visās dalībvalstīs. ES Finansējuma un iepirkumu portāls[25] joprojām ir galvenais informācijas avots par programmu "Tiesiskums" un tās finansēšanas iespējām. Pamatojoties uz pierādījumiem, kas iegūti apspriedēs ar ieinteresētajām personām, izrādījās, ka komunikācijas pasākumu, kuru mērķis ir palielināt valsts pārvaldes iestāžu un reģionālo vai vietējo pašvaldību informētību par programmu, skaits ir samazinājies no 8,7 % iepriekšējā finansēšanas periodā līdz 3,7 % pašreizējā finansēšanas periodā. Tomēr 71,6 % gan veiksmīgo, gan nesekmīgo pieteikuma iesniedzēju norādīja, ka 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" potenciālo pieteikuma iesniedzēju vidū ir labi zināma, kas atspoguļoja iepriekšējā 2014.–2020. gada finansēšanas perioda rezultātus. Tomēr šā izvērtējuma vajadzībām savāktie pierādījumi liecina, ka dažādu ieinteresēto personu grupu informētības līmenis ir atšķirīgs. Ieinteresētās personas augstākās izglītības jomā un publiskās iestādes ziņoja par lielāku informētību par programmu nekā PSO. Tas liecina, ka, lai gan programmas komunikācijas pasākumi ir efektīvi, tie, iespējams, nesasniedz visas nozares vienādi. To var izskaidrot ar programmas tehnisko raksturu, kas galvenokārt ir vērsts uz tiesnešu un tiesu iestāžu darbinieku īpašajām vajadzībām. Turklāt dažos ES reģionos var būt nepieciešams pastiprināt komunikācijas centienus, lai vēl vairāk palielinātu programmas vispārējo efektivitāti un partnerību daudzveidību dalībvalstīs. Faktiski, lai gan ģeogrāfiskais līdzsvars pats par sevi nav programmas mērķis, dati liecināja, ka līdz 2023. gada beigām dažās dalībvalstīs bāzētās organizācijas pieteicās līdzekļu saņemšanai un saņēma līdzekļus biežāk nekā organizācijas, kas atrodas citās dalībvalstīs.

Kopš Covid-19 pandēmijas programmā lielāks uzsvars tiek likts uz digitalizāciju. Labuma guvēji arvien vairāk izmanto digitālos rīkus savā darbībā, tādējādi palielinot tās efektivitāti. Tajā pašā laikā kopš pandēmijas programmā arvien lielāka uzmanība ir pievērsta arī dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanai. Tas ietver: i) metodikas īstenošanu, lai izsekotu datus par to, kā finansētās darbības ietekmē dzimumu līdztiesību, ii) skaidrākas prasības attiecībā uz dzimumu līdztiesību uzaicinājumu iesniegt pieteikumus dokumentos un izvērtēšanas kritērijos un iii) īpaša analīze par dzimumu dimensiju projektu priekšlikumos. Prasība pievērst lielāku uzmanību dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanai programmas "Tiesiskums" līdzfinansētajos projektos uzlaboja programmas efektivitāti, jo intervences pasākumi bija labāk saskaņoti ar mērķgrupu vajadzībām. Vairāk nekā 80 % finansēto projektu ir iekļauti pasākumi dzimumu līdztiesības veicināšanai, un tie spēja efektīvi integrēt dzimumu līdztiesības aspektu savos priekšlikumos. Tomēr šā izvērtējuma vajadzībām savāktie pierādījumi uzsvēra, ka dažiem pieteikuma iesniedzējiem joprojām noderētu turpmāki norādījumi, piemēram, paraugprakses piemēri, kas pielāgoti programmas "Tiesiskums" konkrētajiem mērķiem.

Kopumā 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" ir palielinājusi centienus nodrošināt iekļautību, apkarot diskrimināciju un atbalstīt neaizsargātas grupas. Tas liecina, ka programmā ir izmantota tālredzīga pieeja taisnīgas justīcijas sistēmas izveidei visā ES[26]. Tiesu iestāžu nediskriminējošas pieejamības nodrošināšana ikvienam ir jauns elements pašreizējā programmā, kura gadījumā jau ir gūti labi panākumi, daļēji atbalstot dzimumu līdztiesības aspekta un nediskriminācijas integrēšanu visās tās darbībās, kā noteikts programmas juridiskajā pamatā.

[24] Programmas uzraudzības dati liecina, ka ar izpratnes veicināšanas pasākumiem tika sekmīgi sasniegti 201 888 cilvēki, savukārt 379 savstarpējās mācīšanās pasākumos bija iesaistīts ievērojams skaits cilvēku – 2 288 580.

[25] ES Finansējuma un iepirkumu portāls | Eiropas Komisija.

[26] Laikposmā no 2021. līdz 2023. gadam aptuveni 32 % no programmas finansētajiem projektiem bija vērsti uz migrantu, bēgļu, LGBTI personu un personu ar invaliditāti vajadzībām; 13 % projektu bija vērsti uz bērnu tiesību aizsardzību tiesvedības laikā.

2.2. Efektivitāte

2014.–2020. gada programma "Tiesiskums"

Kopumā izvērtējumā tika konstatēts, ka 2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" bija rentabla[27] tās mērķu sasniegšanā.

Labuma guvēju atsauksmes lielā mērā apstiprināja, ka ieguvumi no dalības programmā pārsniedza saistītās izmaksas. Ieguvumi galvenokārt ir tādu jaunu partnerību veidošana, kas veicina: i) tiesu iestāžu savstarpējo uzticēšanos, ii) ES tiesību aktu īstenošanu un piemērošanu un iii) informētību par pamattiesību aizsardzību un tās sekmēšanu..

Neraugoties uz to, ka ieinteresētās personas programmu kopumā ir novērtējušas pozitīvi, pieteikšanās process un administratīvais slogs, kas saistīts ar pieteikšanos programmas finansētajiem projektiem, pieteikumu iesniedzējiem un jo īpaši pirmreizējiem pieteikuma iesniedzējiem ir resursu un laika ziņā sarežģīts izaicinājums. Pieredzējušāki pieteikuma iesniedzēji –lai gan mazākā mērā nekā pirmreizējie pieteikuma iesniedzēji – joprojām uzskatīja, ka process ir apgrūtinošs. Ieinteresētās personas, ar kurām notika apspriešanās, kā problēmu bieži minēja arī administratīvo slogu, ko rada plašās ziņošanas prasības, un to, ka lielākās personāla izmaksas ir saistītas ar administratīvām darbībām.

Neraugoties uz šīm problēmām, ieinteresētās personas atzinīgi novērtēja Komisijas darbības administratīvā procesa vienkāršošanai. Ieinteresētās personas, ar kurām notika apspriešanās, uzskatīja, ka pieteikšanās procesa digitalizācija līdz ar ES Finansējuma un iepirkumu portāla ieviešanu ir vissvarīgākais Komisijas veiktais vienkāršojums.

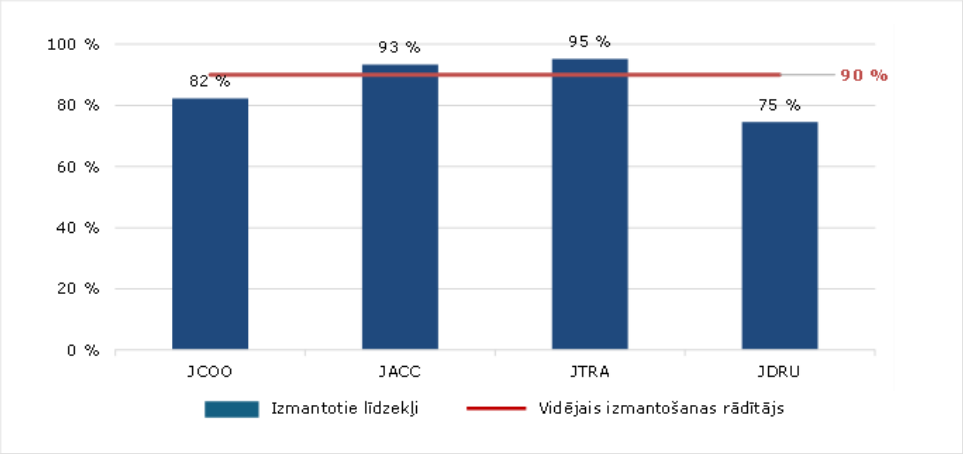
Ar Regulu (ES) Nr. 1382/2013[28] laikposmam no 2014. gada līdz 2020. gadam ir paredzēts budžets 377 604 000 EUR apmērā, un ikgadējās summas ir noteiktas darba programmās. Pamatojoties uz šim izvērtējumam savāktajiem datiem, vairāk nekā 90 % no dotācijām un iepirkumiem plānotā budžeta (t. i., 332 125 700 EUR) ir piešķirti (t. i., vairāk nekā 304 000 000 EUR).

Konkrēto mērķu līmenī finansējums, kas tika izmantots saskaņā ar konkrētajiem mērķiem par tiesu iestāžu pieejamību un tiesu sistēmas personāla apmācību, nedaudz pārsniedza vidējo "izmantošanas rādītāju" ("izmantošanas rādītājs" ir plānotā finansējuma, kas piešķirts programmai, procentuālā daļa, kas faktiski piešķirta minētās programmas darbībām). Turpretī tiesu iestāžu sadarbības un politikas narkotiku jomā ietvaros izmantoto līdzekļu izmantošanas rādītājs bija zemāks par vidējo.

[27] Veikto ieguldījumu nodrošinātās vērtības noteikšana.

[28] Regula (ES) Nr. 1382/2013 (2013. gada 17. decembris) (OV L 354, 28.12.2013., 73.–83. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1382/oj.).

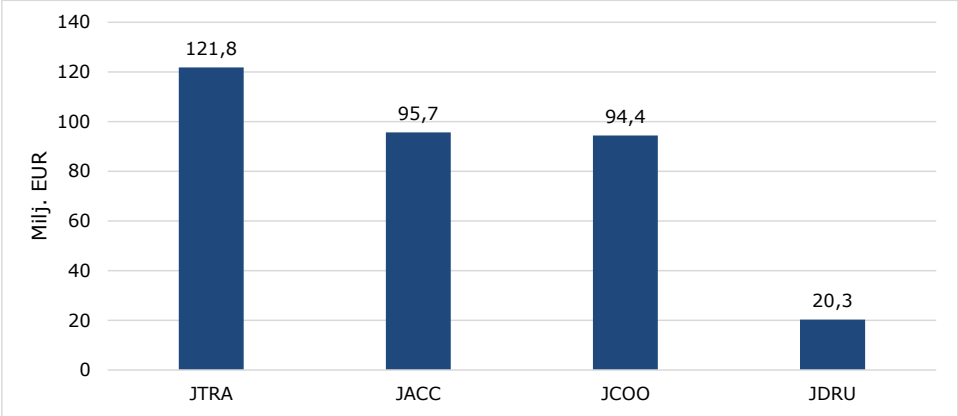
1. attēls. Pieejamā budžeta izmantošanas līmenis katram konkrētajam mērķim

Avots: Programmas datu izstrāde (JUST ĢD). Akronīmi attiecas uz 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" konkrētajiem mērķiem: 1) tiesu iestāžu sadarbības civillietās un krimināllietās (JCOO) sekmēšana un atbalstīšana; 2) atbalsts tiesu sistēmas personāla apmācībai un tās sekmēšana (JTRA); 3) tiesu iestāžu efektīvas pieejamības veicināšana ikvienam (JACC); 4) atbalsts iniciatīvām attiecībā uz politiku narkotiku jomā saistībā ar tiesu iestāžu sadarbību un noziedzības novēršanas aspektiem (JDRU).

Salīdzinot relatīvo finansējuma izmantošanas līmeni ar plānoto budžetu, var iegūt niansētāku izpratni.

2. attēls. Katram konkrētajam mērķim plānotais budžets

Avots: Programmas datu izstrāde (JUST ĢD)

2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" efektīvi sasniedza savus mērķus, un līdzekļu izmantošanas rādītājs liecina, ka gandrīz visi plānotie līdzekļi ir efektīvi izmantoti. No vienas puses, šis augstais izmantošanas līmenis palīdzēja nodrošināt, ka finansējums tiek plaši izlietots. No otras puses, neizlietotais budžets, lai gan salīdzinoši neliels, varēja tikt izmantots, lai vēl vairāk veicinātu programmas mērķu sasniegšanu. Saistībā ar šo izvērtējumu veiktās intervijas apstiprināja, ka pirmreizējie labuma guvēji jo īpaši nepietiekami novērtēja resursus, kas tiem vajadzīgi projekta īstenošanai, tādējādi pieprasot mazāk finansējuma, nekā plānots programmas līmenī. Šis konstatējums atbilst 2014.–2020. gada programmas *ex post* izvērtējuma pirmās daļas pierādījumiem, kuros norādīts, ka projekta izmaksu pārāk zema novērtēšana ir galvenais iemesls tam, kāpēc netiek izmantots viss programmas budžets.

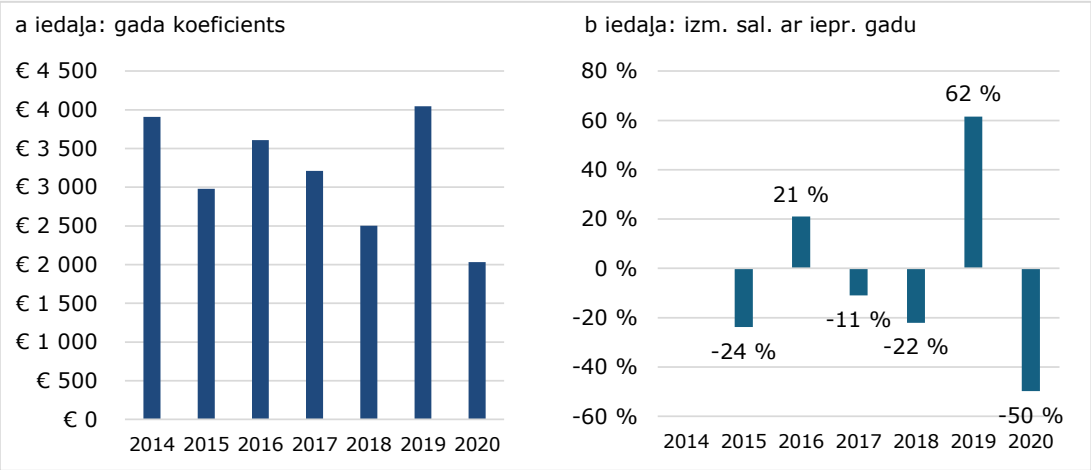
Lietderības novērtēšanas kritērijs tika novērtēts arī, izmantojot izmaksu lietderības koeficientus[29], ar kuriem noteica kopējās gada izmaksas attiecībā pret konkrētā programmas

[29] Lai gan šie rādītāji ir tikai relatīvās izmaksu lietderības aptuvens aprēķins (jo atšķiras ikgadējie budžeti), tie joprojām sniedz vispārīgu ieskatu programmas efektivitātē.

mērķa iznākumiem. Piemēram, izvērtējumā tika rūpīgi izpētītas programmas investīcijas apmācības pasākumos un divās lielās un svarīgās IT sistēmās, kas kopā seko līdzi programmas sniegumam tiesu iestāžu sadarbības, tiesu iestāžu pieejamības un tiesu sistēmas personāla apmācības jomā. Tāpēc šīs investīcijas divās lielās un svarīgās IT sistēmās un apmācības pasākumos ir labs aizstājējs programmas izmaksu lietderībai.

Pirmkārt, izvērtējumā tika analizētas apmācības sesijas un, pamatojoties uz šo analīzi, tika noteikts izmaksu lietderības koeficients[30]. Gada izmaksu lietderības koeficientam līdz 2018. gadam bija tendence samazināties, bet pēc tam tas samazinājās vēl vairāk, sasniedzot zemāko līmeni 2020. gadā. Apmācīto cilvēku skaits bija viszemākais 2019. gadā un visaugstākais 2020. gadā. Apmācīto cilvēku skaita straujās izmaiņas un ar tām saistīto izmaksu izmaiņas lielā mērā var izskaidrot ar Covid-19 pandēmijas ietekmi. Pateicoties pandēmijas sākumam 2020. gadā, palielinājās apmācības kursu digitalizācija. Finansējot attālināti organizētu apmācību, programma uzlaboja tās izmaksu lietderību. Tomēr šie skaitļi būtu jāskata kontekstā, kā to parāda Eiropas Tiesiskās apmācības tīkla (*EJTN*)[31] darbs, kas vērsts uz klātienes mijiedarbību. Tīklu veidošana un klātienes mijiedarbība joprojām bija svarīgas iezīmes, kas veicināja tiesu sistēmas personāla apmācības kursu kvalitāti.

3. attēls. Apmācīto tiesnešu skaita izmaksu lietderības koeficients (2014.–2020. g.)

Avots: Programmas datu izstrāde (JUST ĢD)

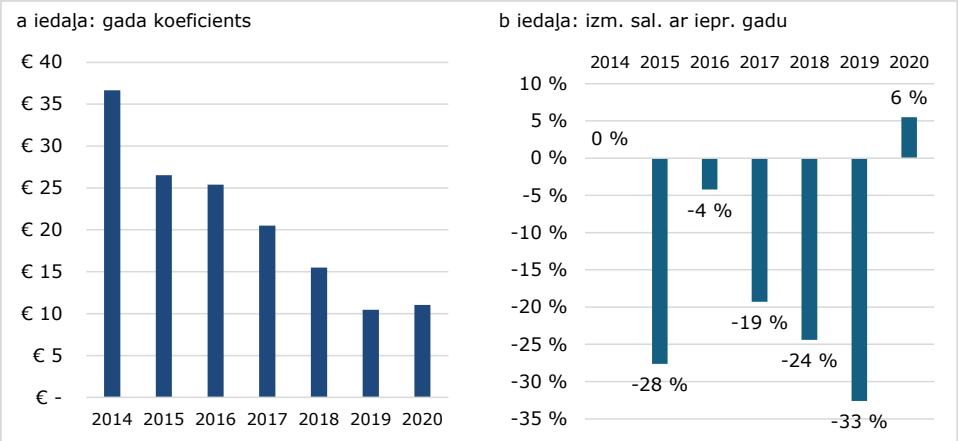
Vēl viens faktors, kas veicināja programmas izmaksu lietderību, bija *EJTN* darbības Eiropas līmenī, kas radīja apjomradītus ietaupījumus. *EJTN* izveidoja labvēlīgu vidi liela mēroga un ietekmīgai tiesu sistēmas personāla apmācībai. Tā rezultātā no programmas varēja atbalstīt apmācības kursus ar zemākām izmaksām.

Informācijas apmaiņas gadījumu skaits *ECRIS* bija vēl viens rādītājs, ko izmantoja, lai novērtētu, kā programma ir veicinājusi tiesu iestāžu sadarbību. Tāpēc tas ir labs veids, kā novērtēt izmaksu lietderību. Katra apmaiņas gadījuma izmaksas laikā no 2014. līdz 2019. gadam nepārtraukti samazinājās. Gadu gaitā ir palielinājies arī informācijas apmaiņas gadījumu skaits, izmantojot *ECRIS*, kas veicināja labu izmaksu un rezultātu attiecību. Pandēmija ietekmēja arī apmaiņas gadījumu skaitu, izmantojot *ECRIS* (nedaudz palielinot izmaksas), taču ļoti nelielā mērā.

[30] Kopējais programmas gada budžets tika novērtēts atbilstoši to personu kopskaitam, kas apmācītas mācību kursos, lai iegūtu izmaksu lietderības koeficientu..

[31] Regulā (ES) Nr. 2021/693, ar ko izveido programmu "Tiesiskums" 2021.–2027. gadam, ir paredzēts, ka programma sedz EJTN izdevumus un ka visas darbības dotācijas šajā nolūkā piešķir bez uzaicinājuma iesniegt priekšlikumus.

4. attēls. *ECRIS* apmaiņas gadījumu izmaksu lietderības koeficienti (2014.–2020. g.)

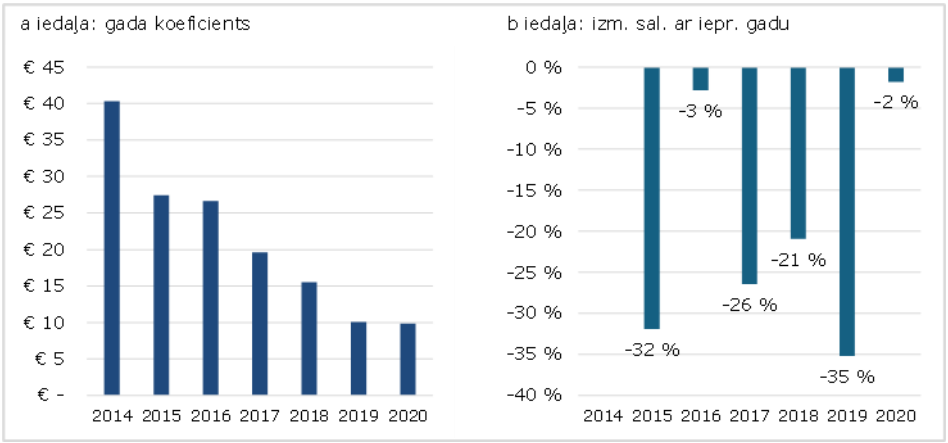

Avots: ECRIS datu izstrāde (JUST ĢD)

Nelielo izmaksu pieaugumu 2020. gadā galvenokārt var skaidrot ar valstu kompetento iestāžu aktivitātes samazināšanos[32]. Tā iemesls cita starpā bija arī tāldarbs un kvalificētu darbinieku trūkums. Tomēr pēc īsa pārejas perioda aktivitāte atkal normalizējās. Tā rezultātā samazinātā aktivitāte tikai nedaudz palielināja *ECRIS* darbības izmaksas. Raugoties garenvirzienā, robežizmaksas (t. i., viena papildu apmaiņas gadījuma izmaksas) laikposmā no 2014. gada līdz 2020. gadam ievērojami samazinājās. Ievērojamais robežizmaksu samazinājums liecina par *ECRIS* lietderību un līdz ar to arī par tās izmaksu lietderību.

Trāpījumu skaits e-tiesiskuma portālā[33] tika izmantots kā aizstājējvērtība programmas ietekmes novērtējumā[34], lai noteiktu, kā programma ir nodrošinājusi tiesu iestāžu pieejamību. Tāpat kā ieguldījumi *ECRIS*, e-tiesiskuma portāla trāpījumu izmaksas laikposmā, kad programma tika īstenota, samazinājās. Programmas līdzekļi tika ieguldīti e-tiesiskuma portāla paplašināšanā, uzturēšanā un informētības par to veicināšanā. Šo darbību ietekmi ilustrē tas, ka portālā ir palielinājies trāpījumu skaits. Tāpēc e-tiesiskuma portāla plašāka izmantošana parādīja lielākas digitālās struktūras izveides izmaksu lietderību.

5. attēls. E-tiesiskuma portāla trāpījumu izmaksu lietderības koeficienti (2014.–2020. g.)

Avots: E-tiesiskuma portāla datu izstrāde (JUST ĢD)

[32] Pamatojoties uz *Eurojust* datiem. Pieejami šeit: https://db.eurocrim.org/db/en/doc/3528.pdf.
[33] Tā vietā e-tiesiskuma portāls nodrošina tiešsaistes piekļuvi informācijai sabiedrības locekļiem, kuri mēģina iegūt informāciju par juridiskiem jautājumiem, procedūrām vai praktizējošiem juristiem, kas viņiem varētu palīdzēt.
[34] SWD(2018) 290 final.

Visbeidzot, trīs izmaksu lietderības novērtējumi parāda programmas ilgtermiņa izmaksu lietderību, nodrošinot apmācību un palielinot izveidoto IT sistēmu izmantošanu.

2021.–2027. gada programma "Tiesiskums"

Izvērtējuma vajadzībām savāktie pierādījumi liecina, ka 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" līdz šim kopumā ir bijusi izmaksu ziņā lietderīga. Tas nozīmē, ka programma sniedz optimālus rezultātus attiecībā uz veiktajiem ieguldījumiem. Šo uzskatu apstiprina arī ieinteresēto personu atsauksmes, jo lielākā daļa respondentu apstiprināja, ka ieguvumi no 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" pārsniedz tās izmaksas. Attiecībā uz 2014.–2020. gada programmu "Tiesiskums" sadarbība un ilgtermiņa partnerības deva vairākus galvenos ieguvumus mērķgrupām, piemēram: i) lielāku informētību un zināšanas par programmas risinātajiem jautājumiem, ii) labākas prasmes un iii) ciešāku sadarbību.

Programmu pārvaldība un administratīvās procedūras 2021.–2027. gada programmā gadu gaitā ir uzlabojušās salīdzinājumā ar 2014.–2020. gada programmu. Labuma guvēji un pieteikuma iesniedzēji joprojām saskaras ar grūtībām izpildīt administratīvos uzdevumus, kas saistīti ar pieteikšanās procesu un ziņošanu. Šie administratīvie uzdevumi joprojām ir dārgi un laikietilpīgi. Tomēr daudzas ieinteresētās personas arī atzina uzlabojumus, ko nodrošina Komisijas ieviestās vienkāršotās procedūras.

Kopumā un pat tad, ja ir pāragri izdarīt galīgos secinājumus, ieinteresētās personas norādīja, ka 2021.–2027. gada plānošanas periodā ieviestie vienkāršošanas pasākumi ir bijuši pozitīvi un lielā mērā ir samazinājuši administratīvo slogu salīdzinājumā ar iepriekšējo plānošanas periodu. Šīs vienkāršotās procedūras ietver vienreizēju maksājumu izmantošanu, vienkāršāku ziņošanas procesu un e-dotāciju sistēmas ieviešanu. Šīs izmaiņas ir vienkāršojušas administratīvās un pieteikšanās procedūras.

Vienreizēju maksājumu ieviešanai būtu arī jāpalīdz vienkāršot galīgo ziņojumu sagatavošanu un uzlabot to kvalitāti, ko dažiem labuma guvējiem joprojām ir sarežģīti nodrošināt. Tomēr ieinteresētās personas mazāk pozitīvi novērtēja standartizētu vienības izmaksu ieviešanu Komisijas korporatīvajā līmenī par ceļa un uzturēšanās izdevumiem. Tas tā bija tāpēc, ka šīs vienības izmaksas bieži neatspoguļo faktiskās tirgus cenas. Turklāt attiecībā uz finanšu pārskatiem joprojām ir grūti uzturēt divas atsevišķas grāmatvedības uzskaites (t. i., vienu, kuras pamatā ir faktiskās izmaksas, un otru, kuras pamatā standartizētas vienības izmaksas). Tas rada papildu sarežģījumus, jo īpaši publiskām iestādēm.

Turklāt, pateicoties strukturētākai pieejai finansēto darbību snieguma novērtēšanai, pašreizējā programma ir labāk gatava nodrošināt līdzekļu efektīvu izmantošanu nekā 2014.–2020. gada programma. Tas ir ievērojams uzlabojums salīdzinājumā ar iepriekšējo finansēšanas periodu. 2021.–2027. gada programmas snieguma uzraudzības satvars atbalsta centienus nodrošināt, ka programma joprojām atbilst labuma guvēju vajadzībām un jaunām problēmām.

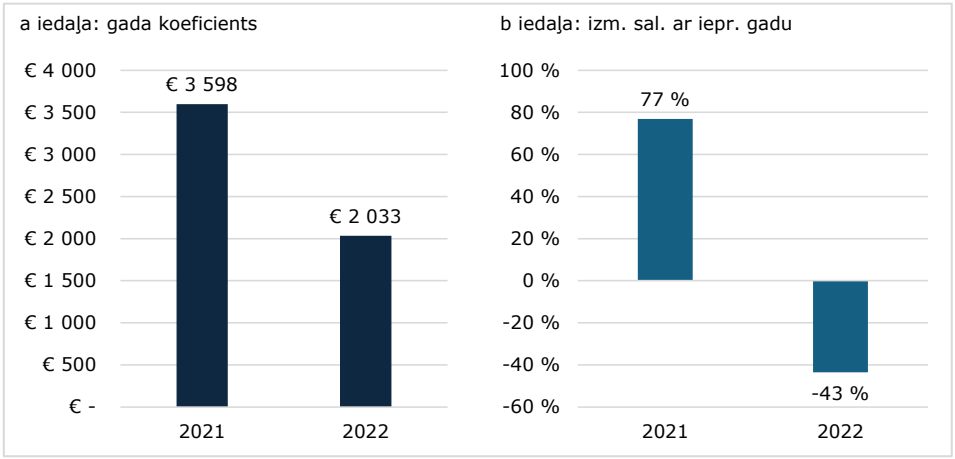
Sadarbībai ar esošajiem tīkliem, piemēram, *EJTN*, joprojām piemīt potenciāls uzlabot programmas izmaksu lietderību. Kā uzsvērts 2014.–2020. gada programmas *ex post* izvērtējumā, šie tīkli ļauj labuma guvējiem organizēt plaša mēroga pasākumus, kuros iesaistīts liels skaits cilvēku, par samazinātām izmaksām, tādējādi panākot apjomradītus ietaupījumus.

Programmas efektivitāti ietekmēja arī vairāki ārējie faktori. Ieinteresētās personas īpaši uzsvēra ekonomiskos un politiskos faktorus (piemēram, inflācijas spiedienu, ko izraisījis Krievijas agresijas karš pret Ukrainu). Izaicinājumi, kas saistīti ar Covid-19 pandēmiju, pēc 2022. gada sākuma vairs netika uzskatīti par problēmu, jo programma spēja ātri un elastīgi pieņemt

ietekmes mazināšanas pasākumus. Ilgākā termiņā Covid-19 ir pat palielinājis programmas "Tiesiskums" finansēto projektu efektivitāti, paātrinot digitalizācijas ieviešanu[35].

Attiecībā uz to tiesu iestāžu darbinieku skaitu, kas apmācīti saskaņā ar pašreizējo programmu "Tiesiskums", konstatējumi liecina, ka kopumā izmaksu lietderība laikposmā no 2021. gada līdz 2022. gadam ir uzlabojusies[36].

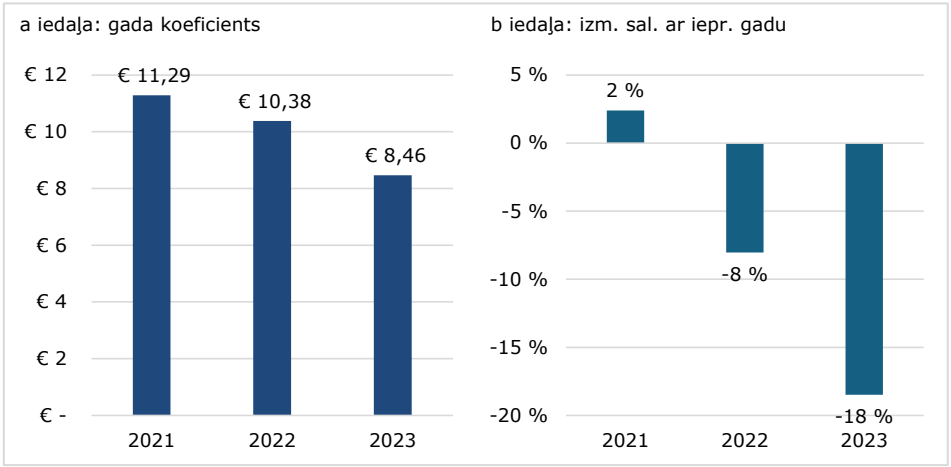
6. attēls. Izmaksu lietderības koeficients apmācīto tiesu iestāžu darbinieku skaitam (2021.–2027. gads)

Avots: Programmas datu izstrāde (JUST ĢD). Piezīme. 2023. gada dati analīzes veikšanas laikā vēl nav pieejami

Attiecībā uz informācijas apmaiņu *ECRIS* dati liecināja par izmaksu lietderības pieaugumu laikposmā no 2021. gada līdz 2023. gadam. Apvienotie dati par 2014.–2023. gadu liecināja par izmaksu vispārēju lietderības uzlabošanās tendenci, ņemot vērā viena informācijas apmaiņas gadījuma izmaksu pastāvīgo samazināšanos *ECRIS*.

7. attēls. *ECRIS* apmaiņas gadījumu izmaksu lietderības koeficients (2021.–2027. gads)

Avots: ECRIS datu izstrāde (JUST ĢD)

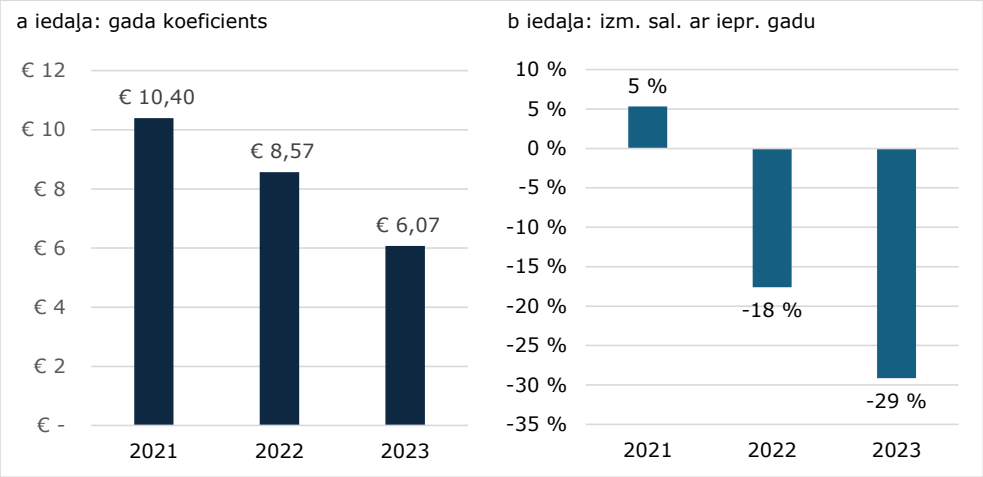
Visbeidzot, ņemot vērā trāpījumu skaitu e-tiesiskuma portālā un neraugoties uz izmaksu īslaicīgo pieaugumu 2021. gadā, programma pierādīja lielu spēju turpmākajos gados uzlabot

[35] Aptuveni 29 % analizētajā periodā finansēto projektu novirzīja līdzekļus, lai atbalstītu pāreju uz digitālajām platformām un segtu IT atbalsta izmaksu pieaugumu.

[36] Straujš šā rādītāja pieaugums 2021. gadā pavērsa pretējā virzienā izmaksu lietderības uzlabošanās tendenci. Tam varētu būt dažādi iemesli, tostarp iespējamās izmaiņas programmas izpildē, izmaksu palielināšanās vai ārēji faktori. Tam sekojošais samazinājums 2022. gadā atkal pazemināja šo rādītāju līdz līmenim, kas bija ļoti līdzīgs 2020. gada līmenim, būtībā atgūstoties no straujā kāpuma 2021. gadā un atgriežoties izmaksu ziņā lietderīgākā stāvoklī.

šā rādītāja izmaksu lietderību, kā rezultātā līdz 2023. gadam ievērojami samazinājās izmaksas par vienu trāpījumu. Tas liecina, ka programma laika gaitā ir kļuvusi arvien efektīvāka plānoto rezultātu sasniegšanā, ievērojami samazinoties izmaksām par vienu trāpījumu e-tiesiskuma portālā.

8. attēls. E-tiesiskuma portāla trāpījumu izmaksu lietderības koeficients (2021.–2027. gads)

Avots: E-tiesiskuma portāla datu izstrāde (JUST ĢD)

2.3. Saskanība

2014.–2020. gada programma "Tiesiskums"

Ex post izvērtējums parādīja, ka 2014.–2020. gada programma kopumā un saskaņoti sasniedza savus mērķus. Jo īpaši programmai izdevās: i) uzlabot pamattiesību aizsardzību, ii) nodrošināt efektīvus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, iii) veicināt tiesu sistēmas personāla apmācību un iv) veicināt sadarbību, nedublējot citas ES finansējuma programmas. Aptaujas rezultāti liecināja, ka programma ir bijusi unikāla, piedāvājot finansējumu, kas atbilda ieinteresēto personu īpašajām vajadzībām. 70 % aptaujāto labuma guvēju norādīja, ka bez programmas "Tiesiskums" nebūtu varējuši saņemt citu ES finansējumu.

Plānošanas līmenī ES Narkomānijas apkarošanas stratēģijas[37] izvērtējums apstiprināja 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" papildināmību saistībā ar ES politiku narkotiku jomā. No programmas "Tiesiskums" finansētie intervences pasākumi bija īpaši vērsti uz tiesu iestāžu sadarbību un noziedzības novēršanu, tādējādi pievēršoties jomām, uz kurām neattiecās ES Iekšējās drošības fonds[38], [39]. Tomēr, lai gan no programmas finansētie intervences pasākumi nepārklājās ar iniciatīvām, ko finansē no ES Iekšējās drošības fonda, programmas "Tiesiskums" ieinteresētās personas apstiprināja, ka intervences pasākumi, kas saistīti ar ES politiku narkotiku jomā, daudz labāk iederas Iekšējās drošības fonda kompetencē (tādējādi apstiprinot to pārvietošanas pamatotību 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" ietvaros).

Turklāt projekti, kas vērsti uz tieslietu sistēmu digitalizāciju, tika efektīvi iekļauti valstu digitalizācijas iniciatīvās. Izvērtējumā tika konstatētas sinerģijas šajā jomā ar Eiropas

[37] 2013. gada ES Narkomānijas apkarošanas stratēģijas galīgais izvērtējums ir pieejams šeit: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/daf5ddf5-cd52-11ea-adf7-01aa75ed71a1.
[38] Regula (ES) 2021/1149.
[39] 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" un Iekšējās drošības fonda papildināmība tika apstiprināta arī fonda starpposma izvērtējumā (SWD(2018) 341).

infrastruktūras savienošanas instrumentu (EISI)[40]: finansējums digitālās infrastruktūras projektiem EISI ietvaros tika saskaņots ar projektiem, kas veicina tiesu sistēmas personāla apmācību tiešsaistē un ko finansē no programmas "Tiesiskums".
Visbeidzot, bija arī ievērojama sinerģija starp programmu "Tiesiskums" un ES programmu "Tiesības, vienlīdzība un pilsonība"[41], daļēji pateicoties ciešai koordinācijai starp Komisijas nodaļām, kas atbild par abām programmām. Šī ciešā koordinācija palīdzēja saskaņot programmas "Tiesiskums" un programmas "Tiesības, vienlīdzība un pilsonība" pieejas finansējuma priekšlikumu izvērtēšanā.

2021.–2027. gada programma "Tiesiskums"

Tika pierādīts, ka no 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" finansētās darbības un šo darbību mērķi saskan ar ES politiku tieslietu jomā. Darbības, ko finansē saskaņā ar pašreizējo programmu, ir vairāk vērstas uz e-tiesiskumu, tiesu sistēmu digitalizāciju un pārrobežu informācijas apmaiņas instrumentiem, nekā darbības, kas finansētas saskaņā ar iepriekšējo programmu 2014.–2020. gadam. Apspriešanās ar ieinteresētajām personām apstiprināja, ka līdz šim arī pašreizējā programma ir bijusi labi saskaņota ar valstu politiku šajās jomās[42].

Daļēji pateicoties tam, ka 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" ir vērsta uz trim konkrētiem mērķiem[43], tā ir saskaņota un ir radījusi sinerģiju ar citām finansēšanas programmām, piemēram, programmu "Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības"[44], jo īpaši attiecībā uz atbalstu, ko sniedz noziegumos cietušajiem un citām neaizsargātām grupām. Turklāt, tā kā pašreizējai programmai ir svarīga nozīme, palīdzot dalībvalstīm veidot savstarpējus savienojumus ar esošajiem ES instrumentiem un IT sistēmām, pastāv papildināmība un sinerģija starp 2021.–2027. gada programmu "Tiesiskums" un programmām, kas attiecas gan uz ES līmeņa IT sistēmām, gan valstu tiesu sistēmu digitalizāciju (piemēram, programmu "Digitālā Eiropa"[45], tehniskā atbalsta instrumentu[46] un Atveseļošanas un noturības mehānismu[47]).

2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" atbilst arī ES starptautiskajām saistībām un mērķiem, piemēram, ilgtspējīgas attīstības mērķiem, konkrēti 16. mērķim[48].

Visbeidzot, tikai neliela daļa labuma guvēju norādīja, ka viņi uzskata, ka varētu saņemt alternatīvu ES finansējumu, ja programma "Tiesiskums" nebūtu pieejama – publiskās iestādes un augstākās izglītības iestādes ir visoptimistiskākās attiecībā uz šo iespēju. PSO norādīja, ka ir ļoti maz ticams, ka tās atrastu alternatīvus finansējuma avotus, ja programma tiktu pārtraukta.

2.4. ES pievienotā vērtība

2014.–2020. gada programma "Tiesiskums"

Apspriešanās ar ieinteresētajām personām liecināja, ka labuma guvēji nebūtu varējuši īstenot savus projektus bez programmas "Tiesiskums"[49]. Labuma guvēji īpaši norādīja uz projektu ģeogrāfisko tvērumu, kas būtu bijis mazāks, ja to pamatā būtu valsts finansējums. Projektu tematiskā darbības joma arī būtu ierobežota, ja tiem būtu izmantots tikai valsts finansējums.

[40] Regula (ES) Nr. 1316/2013.
[41] Regula (ES) Nr. 1381/2013.
[42] Pamatojoties uz atsauksmēm no programmas komitejas locekļiem, kuri parasti ir dalībvalstu tieslietu ministriju pārstāvji.
[43] Regula (ES) Nr. 2021/693, 3. panta 2. punkts.
[44] Regula (ES) Nr. 2021/692.
[45] Programma "Digitālā Eiropa" (Regula (ES) 2021/694).
[46] Tehniskā atbalsta instruments (TAI) (Regula (ES) 2021/240).
[47] Atveseļošanas un noturības mehānisms (Regula (ES) 2021/241).
[48] 16. IAM: "veicināt miermīlīgu un iekļaujošu sabiedrību ilgtspējīgai attīstībai, nodrošināt taisnīgas tiesas pieejamību visiem un izveidot efektīvas, atbildīgas un iekļaujošas institūcijas visos līmeņos".
[49] Šo konstatējumu apstiprina tiešsaistes aptaujas rezultāti. Tikai 9 % aptaujāto labuma guvēju bija pārliecināti, ka, ja programmas "Tiesiskums" nebūtu, dalībvalstīs tiem būtu bijis pieejams reāls alternatīvs finansējuma avots.

Labuma guvēji uzskata, ka valsts finansējums parasti ir pielāgots konkrētām grupām, piemēram, konkrēta veida noziegumos cietušajiem. Turpretī programma "Tiesiskums" tika uztverta kā elastīgāka. Visbeidzot, saņēmējorganizācijas norādīja, ka to spēja īstenot plašāka mēroga projektus nebūtu bijusi pietiekama, ja tām nebūtu pieejams ES finansējums.

Publiskās iestādes, piemēram, tiesas, ministrijas un augstākās izglītības iestādes, bija to ieinteresēto personu vidū, kuras visbiežāk ziņoja, ka tās būtu spējušas nodrošināt valsts finansējumu, ja nebūtu finansējuma no programmas "Tiesiskums". Turpretī PSO bija mazāk pārliecinātas par to, ka tās būtu spējušas atrast alternatīvus finansējuma avotus. Iemesli, kuru dēļ labuma guvēji izmantoja ES finansējumu no 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums", ietvēra valstu finansēšanas instrumentu specifiku[50], kas, pēc ieinteresēto personu domām, bija pārāk ierobežojoša.

Programmas komitejas locekļu atsauksmes šos ierobežojumus ļāva skatīt kopējā kontekstā, apzinot divas jomas, kurās 2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" ir palīdzējusi nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus starp dalībvalstīm. Pirmā ir pievienotā vērtība, ko rada programmas līdzfinansētās apmācības sesijas, kuras tika uzskatītas par ļoti vērtīgām un lietderīgām programmas ieinteresētajām personām. Otrā ir programmas ieguldījums tiesu sistēmu digitalizācijā un to sadarbspējas nodrošināšanā ar citu dalībvalstu tiesu sistēmām. Digitalizācija izrādījās īpaši svarīga Covid-19 pandēmijas radīto problēmu pārvarēšanai.

2021.–2027. gada programma "Tiesiskums"

2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" turpina sniegt unikālu pievienoto vērtību, ko ir grūti atkārtot valstu līmenī. Programma rada pievienoto vērtību papildus tai, ko rada dalībvalstis, rīkojoties atsevišķi. Labuma guvēji joprojām uzskata, ka, lai gan pastāv alternatīvi finansējuma avoti[51], programmas "Tiesiskums" piedāvātais atbalsts nav pārspējams tā tvēruma un ietekmes ziņā. Līdz šim programma ir ļāvusi organizācijām veikt plašus pasākumus, kuru īstenošanai citādi būtu vajadzīgi gadi vai kuru mērogs būtu ievērojami mazāks. Vairumā gadījumu nebija pieejams valsts finansējums, lai sniegtu tāda paša veida atbalstu ES tieslietu politikai, piemēram, pārrobežu digitalizācijai vai pēc sava rakstura transnacionālām darbībām. Labuma guvēji atzina programmas lomu procesu paātrināšanā un pārrobežu projektu veicināšanā, kuru tvērums un mērogs bez tās atbalsta būtu ierobežots. Tāpēc 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" novērš būtisku finansējuma trūkumu, jo īpaši jomās, kurās nepieciešama: i) starptautiska sadarbība un 2) atbalsts cietušajiem.

Ieinteresētās personas un dalībnieki īpaši augstu vērtē programmu "Tiesiskums" par to, ka tā veicina ES līmeņa tīklu izveidi un informētību un ļauj mazākām dalībvalstīm īstenot projektus, kas citādi pārsniegtu to spējas. Pārrobežu sadarbība visos finansētajos projektos palielinājās no 69 % 2014.–2020. gada periodā līdz 78 % 2021.–2023. gada periodā, kas liecina, ka uzsvars joprojām tiek likts uz sadarbības palielināšanu starp dažādiem juridiskās jomas speciālistiem visās ES dalībvalstīs. Palielinājās arī iestāžu līdzdalība, jo 2014.–2020. gadā 69 % no programmas "Tiesiskums" projektiem bija iesaistītas universitātes, valstu mācību akadēmijas un tiesu iestādes salīdzinājumā ar 78 % 2021.–2023. gadā[52]. Tas liecina par to, ka programmas apturēšana, visticamāk, ievērojami samazinātu ar tieslietām saistīto pasākumu tvērumu, jo īpaši tādu pasākumu tvērumu, kas saistīti ar pārrobežu iniciatīvām.

2018. gada ietekmes novērtējumā izvirzītie argumenti, kas balstīti uz subsidiaritātes principu, joprojām ir aktuāli. Ietekmes novērtējumā noteiktie mērķi joprojām tiek labāk īstenoti ES

[50] Intervijās tika precizēts, ka šis ierobežotais valsts finansējuma tvērums ir saistīts ar konkrētiem budžeta līdzekļiem, kas iezīmēti mērķtiecīgās valsts finansējuma programmās.
[51] Piemēram, privātas struktūras, reģionāli un valsts mēroga pētniecības projekti vai citas ES līmeņa iespējas (no tām, kas biežāk minētas apspriešanās laikā).
[52] Pamatojoties uz tekstizraces analīzes rezultātiem..

līmenī šādu iemeslu dēļ: i) joprojām pastāv pārrobežu sadarbības tiesiskuma jomā grūtības, ii) paradigmas maiņa, kas vajadzīga, lai patiesi mainītu dalībvalstu juridisko kultūru, lai savstarpēji sadarbotos, un iii) nepieciešamība valstu tiesām saskaņoti piemērot ES tiesību aktus.

2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" pievienotā vērtība ir arī mērķtiecīgākā pieeja, lielāks uzsvars uz digitalizāciju un uzlabotas uzraudzības sistēmas. Šie uzlabojumi ļauj pašreizējai programmai vēl efektīvāk apmierināt ES un tās iedzīvotāju mainīgās vajadzības tiesiskuma jomā.

2.5. Piemērotība

2014.–2020. gada programma "Tiesiskums"

Izvērtējums apstiprināja 2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" būtiskumu, kas iepriekš noteikts gan 2014.–2020. gada programmas starpposma izvērtējumā, gan 2014.–2020. gada programmas *ex post* izvērtējuma pirmajā daļā. Apspriešanās ar ieinteresētajām personām apstiprināja, ka programma pietiekami atbilda mērķgrupu vajadzībām. Gan veiksmīgie, gan nesekmīgie pieteikuma iesniedzēji aptaujās piekrita, ka programma ir būtiska, un nebija statistiski nozīmīgas saiknes starp uztveri, kas balstīta uz pieteikuma iesniedzēja ģeogrāfisko atrašanās vietu vai organizatorisko veidu. Labuma guvēji arī apstiprināja, ka programma palīdzēja apmierināt vajadzības valsts līmenī[53].

Trešdaļa no visiem labuma guvējiem piedalījās vai nu turpmākā projektā, vai arī citā projektā, kas liecināja par programmas nozīmīgumu ieinteresētajām personām laika gaitā. Šis ilglaicīgais būtiskums daļēji ir saistīts ar programmas spēju pielāgot savas prioritātes un risināt jaunās vajadzības, arī pēc iepriekšējās atsevišķās civiltiesību programmas[54], krimināltiesību programmas[55] un programmas "Narkomānijas novēršana un informēšana par narkomāniju"[56] apvienošanas.

Programma vēl vairāk pierādīja savu elastību visā Covid-19 pandēmijas laikā. Ziņošanas paplašināšana, līdzekļu pārdale un pāreja no klātienes uz tiešsaistes un hibrīdām projektu darbībām ļāva īstenot projektus visā pandēmijas laikā.

Neraugoties uz pozitīvajām atsauksmēm un augsto iesaistes līmeni, ieinteresētās personas norādīja, ka tās būtu atzinīgi novērtējušas papildu atbalstu projektu rezultātu izplatīšanā.

Ex post izvērtējuma pirmajā daļā tika konstatēts, ka ir jāpaplašina programmas "Tiesiskums" mērķgrupa, jo īpaši aktīvi atbalstot PSO, kas strādā cietušo tiesību jomā. Tomēr šīs izvērtēšanas laikā netika atrasti pārliecinoši pierādījumi par šādu vajadzību, jo tikai dažas atsauksmes liecināja par nepieciešamību mērķgrupās labāk iekļaut labošanas dienestus un cietumu darbiniekus. Šie dažādie konstatējumi liecina, ka pašreizējai programmai "Tiesiskums" būtu cieši jāseko līdzi tam, kāds ir tās būtiskums PSO, kas strādā cietušo tiesību jomā.

2021.–2027. gada programma "Tiesiskums"

Dažas no 2021.–2027. gada programmā "Tiesiskums" noteiktajām intervences loģikas vajadzībām un problēmām joprojām pastāv un ir jārisina. Tas notiek, neraugoties uz dažiem nesen šajā jomā gūtajiem panākumiem. Piemēram, atziņas no ES rezultātu apkopojuma

[53] 84 % aptaujāto labuma guvēju uzskatīja, ka 2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" atbilst viņu valsts tieslietu nozares vajadzībām.
[54] Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 1149/2007/EK (2007. gada 25. septembris), ar ko laikposmam no 2007. gada līdz 2013. gadam kā daļu no vispārējās programmas "Pamattiesības un tiesiskums" izveido īpašu programmu "Civiltiesības"((OV L 257, 3.10.2007., 16. lpp.).).
[55] Padomes Lēmums 2007/126/TI (2007. gada 12. februāris), ar ko laikposmam no 2007. gada līdz 2013. gadam kā daļu no Vispārējās programmas "Pamattiesības un tiesiskums" izveido īpašu programmu "Krimināltiesības" (OV L 58, 24.2.2007., 13. lpp.).
[56] Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 1150/2007/EK (2007. gada 25. septembris), ar ko laikposmam no 2007. gada līdz 2013. gadam kā daļu no vispārējās programmas "Pamattiesības un tiesiskums" izveido īpašu programmu "Civiltiesības"((OV L 257, 3.10.2007., 23. lpp.).).

tiesiskuma jomā[57] un dati, kas savākti nesenajās Eirobarometra aptaujās[58], izgaismoja progresu dalībvalstu centienos nodrošināt efektīvas valstu tiesu sistēmas, taču šīs atziņas arī liecina, ka joprojām ir vajadzīgi uzlabojumi[59]. Joprojām pastāv vairākas problēmas, piemēram, tiesu sistēmu efektivitātes atšķirības, tiesu reformu nevienmērīga īstenošana un šķēršļi tiesu iestāžu pieejamībai iedzīvotājiem. Turklāt joprojām ir jāpievērš pastāvīga uzmanība tādiem jautājumiem kā tiesu iestāžu pārrobežu sadarbība un tiesu sistēmas personāla apmācības konsekvence. Šīs pašreizējās un mainīgās vajadzības apliecina, ka visā ES joprojām ir būtiski programmas mērķi veicināt tiesu iestāžu sadarbību, tiesu sistēmas personāla apmācību un tiesu iestāžu pieejamību.

Tāpat kā 2014.–2020. gada programmā, šā izvērtējuma vajadzībām savāktie pierādījumi apstiprināja, ka 2021.–2027. gada programma "Tiesiskums" atbilst tās galveno ieinteresēto personu, t. i., labuma guvēju un potenciālo labuma guvēju, vajadzībām. Programma ne tikai atbilst gaidītajam, bet tai ir arī izšķiroša nozīme tieslietu nozares vajadzību apmierināšanā valsts līmenī. Turklāt labuma guvēji apstiprināja, ka viņu projekta rezultāti atbilst attiecīgo mērķgrupu vajadzībām tieslietu nozarē un plašākām sabiedrības vajadzībām.

Tas viss parāda, ka programmas "Tiesiskums" konkrētie mērķi joprojām ir būtiski[60]. Šajā ziņā pašreizējās programmas struktūra radīja ievērojamu pievienoto vērtību salīdzinājumā ar iepriekšējo programmu, jo īpaši pateicoties tās racionālākajam un mērķtiecīgākajam plānojumam. Faktiski politikas narkotiku jomā svītrošana no 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" ļāva vairāk koncentrēt programmas darbību uz trīs konkrētiem 2021.–2027. gada programmas "Tiesiskums" mērķiem, kas ir būtiski tieslietu jomai, ļaujot panākt lielāku ietekmi programmu galvenajās jomās.

Vēl viens svarīgs elements, kas saistīts ar programmas spēju saglabāt savu nozīmi labuma guvējiem un mērķgrupām, pēdējo gadu laikā ir bijusi tās spēja izmantot digitālās tehnoloģijas. Tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā nevienmērīgo progresu un dažkārt sadrumstaloto pieeju dalībvalstu centienos digitalizēt savas valsts tiesu sistēmas. Lai gan valstu tiesu sistēmu digitalizācija ES nav viens no programmas "Tiesiskums" konkrētajiem mērķiem, tieslietu sistēmu digitalizācija transversālā veidā ietekmē visus trīs konkrētos mērķus un nodrošina pieejamākus, efektīvākus un savstarpēji savienotākus tiesas procesus visā ES.

Tiesu sistēmu digitalizācijai ir potenciāls radīt tiesu sistēmas ekosistēmas, kas ir noturīgākas, pielāgoties spējīgākas un saskaņotākas ar plašākiem ES digitālās pārveides mērķiem. Tas galu galā stiprinās sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai un sekmēs saskaņotāku Eiropas tiesiskuma telpu. Digitalizācija rada gan jaunas iespējas, gan izaicinājumus tieslietu jomā, un digitālās pārkārtošanās dēļ vajadzības šajā jomā mainās. Jo īpaši aizvien lielākā paļaušanās uz digitālajiem rīkiem liek risināt problēmas, kas saistītas ar kiberdrošību, datu aizsardzību, mākslīgā intelekta lietojumiem un ētikas aspektiem, kas saistāmi ar digitālās justīcijas rīkiem.

Ieinteresētās personas un labuma guvēji norādīja, ka jau ir vairākas jomas, kurās finansējums tieslietu sistēmu digitalizācijai būtu ļoti svarīgs gan attiecībā uz tematiskajām jomām (Mākslīgā intelekta regula, autortiesību pārkāpumi, kiberiebiedēšanas apkarošana un

[57] Sk. Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā" (COM(2024) 950 final).

[58] Eirobarometra zibensaptauja Nr. 540 "Valsts tiesu sistēmas neatkarības vērtējums ES iedzīvotāju vidū", 2024. gada februāris. Šajā Eirobarometra zibensaptaujā tika aptaujāti ES pilsoņi vecumā no 15 gadiem katrā no 27 ES dalībvalstīm, kā arī Albānijā, Melnkalnē, Ziemeļmaķedonijā un Serbijā. Laikā no 2024. gada 14. februāra līdz 27. februārim pa tālruni tika veiktas 29 484 intervijas.

[59] Iespējamie uzlabojumi ir šādi: i) nepieciešamība samazināt tiesas nodevu radīto slogu, ii) juridiskās palīdzības pieejamība, ii) strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu brīvprātīgas izmantošanas veicināšana, iv) atbalsts personu ar invaliditāti kā profesionāļu iesaistei tiesu sistēmā un v) tiesu iestāžu pieejamības atvieglošana, izmantojot elektroniskus līdzekļus, jo digitalizācijas ieviešana valstu tiesu sistēmās visās ES dalībvalstīs joprojām ir nevienmērīga. Turklāt kopš 2020. gada pārrobežu noziegumu skaits ir turpinājis pieaugt, kas liecina par to, ka tiesu iestāžu pārrobežu sadarbība kļūs tikai vēl svarīgāka.

[60] Regula (ES) Nr. 2021/593, 3. panta 2. punkts.

pārredzamības nodrošināšana digitālajā telpā), gan attiecībā uz tādiem darbību veidiem kā digitālo prasmju apmācība tieslietu speciālistiem[61].

Joprojām ir iespējams nodrošināt stratēģiskāku un mērķtiecīgāku pieeju, lai risinātu šādus jautājumus: i) problēmas, ko rada nevienmērīgs tiesu sistēmu digitalizācijas līmenis dalībvalstīs, un ii) visas iespējas, ko sniedz strauji mainīgā digitālā vide.

3. Secinājumi un gūtās atziņas

Kopumā 2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" sasniedza savus mērķus. Pamatojoties uz šā izvērtējuma apvienotajiem konstatējumiem, arī 2021.–2027. gada programma sekmīgi virzās uz savu mērķu sasniegšanu.

Abas programmas līdz šim ir sekmīgi palīdzējušas atbalstīt tiesu nolēmumu savstarpējo atzīšanu visās dalībvalstīs un uzlabot pārrobežu sadarbību. Programmu sniegtais ieguldījums ir palīdzējis radīt ilgtermiņa ietekmi, turpinot attīstīt vienotu Eiropas tiesiskuma telpu, kuras pamatā ir dalībvalstu savstarpēja uzticēšanās un sadarbība. Programmu kopīgais **uzsvars uz tiesu sistēmas personāla apmācību rada sinerģijas**. 2014.–2020. gada programma veicināja kopīgu juridisko kultūru visās dalībvalstīs, apmācot tūkstošiem tiesnešu, juristu un tiesu darbinieku gan par valsts, gan ES tiesību aktiem. 2021.–2027. gada programma balstās uz šiem sasniegumiem, lai turpinātu attīstīt un vienot tiesisko vidi visā ES. **Tiesu iestāžu pieejamības nodrošināšana, jo īpaši neaizsargātām grupām, ir bijis abu programmu pamatmērķis.** 2014.–2020. gada finansēšanas periodā tika ieguldītas ievērojamas pūles, lai samazinātu šķēršļus tiesu iestāžu pieejamībai, kā rezultātā tika uzlabotas sistēmas un palielināta marginalizēto personu aizsardzība. Šis progress ir pamatā 2021.–2027. gada programmas pieejai, nodrošinot, ka gūtā pieredze turpina sekmēt taisnīgāku un iekļaujošāku ES tiesību sistēmu. **Tiesu sistēmu digitalizācija ir arī joma, kurā abas programmas viena otru papildina.** 2014.–2020. gada periodā tika vēl vairāk uzlaboti tādi digitālie rīki kā Eiropas e-tiesiskuma portāls, kuru darbība turpinās 2021.–2027. gada programmā. Tas atvieglo piekļuvi juridiskajai informācijai un pārrobežu sadarbību. 2021.–2027. gada programma balstās uz šo pamatu, turpinot paplašināt digitālās iniciatīvas un modernizējot tiesu iestāžu sadarbības mehānismus. Šī nepārtrauktība atbalsta plašākus ES digitālās pārveides mērķus, padarot tiesu sistēmu efektīvāku un pieejamāku.

Abas programmas ir palīdzējušas panākt pareizu, saskaņotu un konsekventu ES tiesību aktu piemērošanu. Atvieglojot paraugprakses apmaiņu, 2014.–2020. gada programma veicināja sadarbību starp dalībvalstīm, kā rezultātā praktizējoši juristi ES tiesību aktus piemēroja vienotāk. Šī pašreizējā sinerģija palielina ES tiesību aktu integritāti un veicina juridisko saskaņotību pāri robežām, un šī pieeja tiek turpināta pašreizējā programmā. Visbeidzot, **abās programmās turpinās atbalsts Eiropas tīkliem un pilsoniskajai sabiedrībai tiesiskuma jomā**. Finansējums tādiem tīkliem kā *EJTN* nodrošina ilgstošu sadarbību un spēju veidošanu visā ES. Tas nodrošina, ka projektiem ir ilgtermiņa ietekme, un stiprina sadarbību starp dalībvalstīm. Šis pastāvīgais atbalsts palīdz nodrošināt, ka praktizējoši juristi un organizācijas var iesaistīties pastāvīgā un kvalitatīvā sadarbībā tieslietu jautājumos visā ES.

Pamatojoties uz programmu efektivitātes novērtējumu, **programmu sniegtie ieguvumi pārsniedza to izmaksas**. Tiešais finansējums labuma guvējiem deva tūlītējus un taustāmus ieguvumus projektu darbību mērķgrupām.

[61] Tas ietver: i) digitālo rīku izstrādi (piemēram, lai uzlabotu saziņu, piekļuvi informācijai un salīdzināmu datu vākšanu), ii) atbalstu digitālo rīku praktiskai īstenošanai, iii) sadarbspējas uzlabošanu un iv) informētības par digitalizācijas iespējām un ieguvumiem tieslietu nozarē uzlabošanu.

Administratīvo procesu racionalizēšana, ieviešot ES Finansējuma un iepirkumu portālu un e-dotāciju sistēmu 2014.–2020. gada programmai "Tiesiskums", pieteikumu iesniedzējiem atvieglo pieteikšanās un dotāciju pārvaldības procesu. Jaunie vienkāršošanas pasākumi, ko piemēro 2021.–2027. gada programmai "Tiesiskums", dod daudzsološus rezultātus, lai gan ir pāragri pilnībā novērtēt to ietekmi un joprojām ir iespējami uzlabojumi. **Ir svarīgi, lai Komisija saglabātu pašreizējo atbalsta un norādījumu līmeni** un palielinātu esošo apmācības materiālu pamanāmību pirms jaunu mācību materiālu izstrādes. Varētu apsvērt arī papildu mērķtiecīga atbalsta sniegšanu.

Covid-19 pandēmija veicināja digitālo tehnoloģiju ieviešanu projektu īstenošanai. **Digitālo rīku plašāka izmantošana palīdzēja programmām sasniegt plašāku auditoriju**, izmantojot to finansētās darbības. Tādējādi tika panākti apjomradīti ietaupījumi, kas ļāva finansētajām darbībām labāk un ar zemākām izmaksām sasniegt savas mērķgrupas.

Programmas mērķi bija saskaņoti ar ES politiku un prioritātēm 2014.–2020. gada plānošanas periodā, **un šie mērķi joprojām ir saskanīgi, pievēršot lielāku uzmanību digitalizācijai**. Finansētās darbības atbilst arī valsts līmeņa politikai un citām ES starptautiskajām saistībām un mērķiem, piemēram, ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

Programma "Tiesiskums" nodrošina augstu saskaņotības līmeni starp dažādiem pieejamajiem ES finansēšanas instrumentiem. Lielāka saskaņotība ir saistīta arī ar to, ka pašreizējā programmā galvenā uzmanība ir pievērsta trim konkrētiem mērķiem. Raugoties pagātnē un pamatojoties uz ieinteresēto personu atsauksmēm, konkrētā mērķa, kas saistīts ar politiku narkotiku jomā, pārcelšana no programmas "Tiesiskums" uz Iekšējās drošības fondu bija pareizs pasākums.

2021.–2027. gada programmai ir svarīga nozīme, palīdzot dalībvalstīm izstrādāt valsts instrumentus, lai izveidotu nepieciešamās saskarnes starp ES mēroga sistēmām un valstu sistēmām. Šajā ziņā tika apzinātas visplašākās sinerģijas starp programmu "Tiesiskums", no vienas puses, un programmas "Digitālā Eiropa" un Atveseļošanas un noturības fonda investīcijām digitalizācijas jomā, no otras puses. Digitālo projektu finansēšanai varētu būt noderīga skaidra vajadzību apzināšana ES, valstu un vietējā līmenī attiecībā uz IT infrastruktūru un apmācību, lai nodrošinātu, ka tiek pilnībā izmantots esošo un turpmāko investīciju potenciāls.

Tikai neliela daļa labuma guvēju uzskata, ka varētu saņemt alternatīvu ES finansējumu, ja programma "Tiesiskums" nebūtu pieejama. **Maz ticams, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijas atrastu alternatīvus finansējuma avotus, ja programma tiktu pārtraukta**.

2014.–2020. gada programma "Tiesiskums" nodrošināja finansējumu darbībām, kurām bija ietekme, ko dalībvalstis nebūtu panākušas vienas pašas. Pašreizējā plānošanas periodā un risinot ES līmeņa jautājumus un vajadzības, **programma "Tiesiskums" sniedz unikālu pievienoto vērtību, ko būtu grūti atkārtot valstu līmenī**.

2014.–2020. gada programmas "Tiesiskums" ES pievienotā vērtība bija acīmredzama darbību ģeogrāfiskajā tvērumā, saturā un apjomā. Bez programmas finansējuma ieinteresētajām personām būtu bijis vajadzīgs daudz vairāk laika un pūļu, lai veidotu un attīstītu savas spējas. **Programmai izdevās veicināt vienlīdzīgākus konkurences apstākļus tiesu sistēmas personāla apmācības, IT sistēmu sadarbspējas un digitalizācijas jomā.** Tiesu iestāžu darbinieki un valstu tiesu iestādes lielā mērā guva labumu no apmācības un ieguldījumiem digitālajās spējās.

Pašlaik 2021.–2027. gada programmai ir svarīga nozīme procesu paātrināšanā un pārrobežu projektu veicināšanā. Daži labuma guvēji uzskata, ka bez programmas atbalsta šo pārrobežu projektu tvērums un mērogs būtu ierobežots un ka dažos gadījumos to pat varētu nebūt.

Programma “Tiesiskums” ir īpaši vērtīga arī tāpēc, ka tā **palīdz veidot ES līmeņa tīklus un palielināt informētību par šiem tīkliem, kā arī ļauj mazākām dalībvalstīm īstenot projektus, ko tās citādi nevarētu īstenot**.

Programmas apturēšana, visticamāk, ievērojami samazinātu ar tieslietām saistīto darbību tvērumu ES, jo īpaši to darbību, kas saistītas ar pārrobežu iniciatīvām, jo programma novērš būtisku finansējuma trūkumu. **2021.–2027. gada programmas “Tiesiskums” pievienotā vērtība ir arī mērķtiecīgāka pieeja, lielāks uzsvars uz digitalizāciju un uzlabota uzraudzības sistēma**. Šie uzlabojumi ļauj pašreizējai programmai efektīvi apmierināt ES un tās iedzīvotāju mainīgās vajadzības tiesiskuma jomā.

Daļēji pateicoties tam, ka 2021.–2027. gada programma “Tiesiskums” ir racionālāka un mērķtiecīgāka, tā joprojām ir ļoti būtiska – tas ir secinājums, kurš atbilst iepriekšējās programmas starpposma izvērtējuma un *ex post* izvērtējuma konstatējumiem. **Programmas konkrētie mērķi joprojām ir ļoti atbilstīgi tās labuma guvēju un mērķgrupu vajadzībām** plašākā tieslietu nozarē.

Programmai varētu būt būtiska nozīme, novēršot trūkumus, kas joprojām pastāv, nākamajā finansēšanas periodā, vēl vairāk palielinot tās ES pievienoto vērtību.